

Folen og vanndammen – ei erotisk folkevis

Astrid Nora Ressem

De erotiske visene fra vår folkevisetradisjon er stort sett sensurert bort fra sangbøker og er sjelden å finne på trykk. Først på 70-tallet og framover er noen av dem inkludert i antologier. Mange av disse visene egner seg fortsatt ikke til publisering, men visen om Folen og vanndammen eller Svanehalen og brudekransen er såpass uskyldig og poetisk at de fleste nok tåler å høre den. Denne varianten er fra Lom i Gudbrandsdalen og er tidligere publisert i Geirr Lystrup's Min visebag fra 1990.

Vi kjenner ikke til alder og opprinnelse på denne visa, men i svenskenes erotiske folkevisebok *Fula Visboken*, står det at den i Sverige kom i skillingstrykk allerede i 1738. Motivet med folen og kilden eller vanndammen finnes på flere steder i europeisk diktning så tidlig som i middelalderen. I Norden forekommer det første gangen i den islandske *Bósa saga* (1400-tallet).

Mange av de erotiske folkevisene, bl.a. visa om folen og vanndammen, tilhører skjemtevisene og minner i formen om middelalderballadene. De skildrer med stor friskhet emner som ekteskapeleg utroskap, ulike menns fordeler og ulemper som ektemenn og framfor alt; forførelsen og hyrdestundens ulike etapper. Hvem var det som sang disse visene? Og i hvilke situasjoner? Ikke helt overraskende mener forskere at disse visene var mest utbredt i typiske mannsamfunn som soldat- og skogsarbeidermiljøer, i drengstuer og på seilskuter.

Soldatvisene ble sunget om kveldene i telt og andre losjier, men kanskje enda oftere mens de marsjerte. Med sin enkle struktur og gjentagne refreng var de lette å lære og gode å marsjere etter. På de gamle seilskutene trengtes både arbeidssanger (shanties) for å lette arbeidet og frivaktsviser for å holde motet oppe. Erotisk innhold egnet seg godt til begge deler. Overraskende er det kanskje at en god del eldre gifte kvinner også kunne sitte inne med et rikt repertoar av erotiske folkeviser. Det er egentlig ikke så underlig hvis en ser på tekstene, for mange inneholder både kritikk og latterligjøring av menn, og denne gruppen av kvinner kunne godt koste på seg å spøke åpent om seksuelle emner uten at deres ærbarhet stod på spill.

Folen og vanndammen

Det sto en kall i skjulan og dreia på et fadderi o lei
 Det sto en kall i skjulan og dreia på et hjul
 Så kom det inn en bondegut tri vikur fyri jul
 Sjung bom bom bei, sjung fadderi o lei
 Tri vikur fyri jul

Å hør du kall i skjulan, å vil du ha en fadderi o lei
 Ja, hør du kall i skjulan, å vil du ha en dreng?
 Og han må være huld og tro og følge din datter i seng
 Sjung bom bom bei, sjung fadderi o lei
 Og følge din datter i seng

Jenta sto på låva og hørte på gutens fadderi o lei
Jenta sto på låva og hørte på gutens ord
Ja, den som har nå tørret for fader, ja for mor
Sjung bom bom bei, sjung fadderi o lei
For fader, ja for mor

Og guten til at ritsla opp mellom pigens fadderi o lei
Ja, guten til at ristla opp mellom pigens lår
Nei, kå er det for ein brudekrans du der i mellom har?
Sjung bom bom bei, sjung fadderi o lei
Du der i mellom har

Nei, det er ingen brudekrans som jeg deg siger fadderi o lei
Nei, det er ingen brudekrans som jeg deg siger så
Det er den beste vannedam som er i fars min gård
Sjung bom bom bei, sjung fadderi o lei
Som er i fars min gård

Og jenta till at ritsla opp mellom gutens fadderi o lei
Ja, jenta til at ritsla opp mellom gutens lår
Nei, kå er det for en svane Hals du der imellom har
Sjung bom bom bei, sjung fadderi o lei
Du der i mellom har

Nei, det er ingen svane Hals som jeg deg siger fadderi o lei
Nei, det er ingen svane Hals som jeg deg siger så
Det er den beste folan som er i fars din gård
Sjung bom bom bei, sjung fadderi o lei
Som er i fars din gård

Og blir din fola tyrstig så lei'n til min fadderi o lei
Ja, blir din fola tyrstig så lei han til min dam
Og ta så av han grima og før han lenger fram
Sjung bom bom bei, sjung fadderi o lei
Og før han lenger fram